

ਫੁਲ ਬੈਂਚ

ਜਸਟਿਸ ਖੋਸਲਾ, ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਬਿਸ਼ਨ ਨਰਾਇਣ,

ਐੱਫ. ਰਾਧੇ ਸ਼ਿਆਮ - ਰੋਸ਼ਨ ਲਾਲ , - ਅਪੀਲਕਰਤਾ।

ਬਨਾਮ

ਐੱਫ. ਕੁੰਦਨਲਾਲ -ਮੋਹਨਲਾਲ , - ਜਵਾਬਦੇਹ।

1952 ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਸ਼ਨ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 201

ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ (1908 ਦਾ V) -ਸੈਕਸ਼ਨ 2(6) ਅਤੇ 43 -ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਆਰਟੀਕਲ 261(3)-ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਫ਼ਰਮਾਨ-ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਸ਼ਨ-ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਜੋ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿਵਾਸੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਸਵੈਇੱਛਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ-ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ, ਕੀ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ- ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਦਾਲਤ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਬਤੌਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਨਾ ਰਹੀ- ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ-ਵਿਧਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ-ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਪਿਛਾਖੜੀ ਨਹੀਂ-ਕੀ ਅਸਲ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ-ਫ਼ਰਮਾਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ -ਕੀ ਇੱਕ ਅਸਲੀ ਹੱਕ ਹੈ

ਇੰਦੌਰ ਦੇ ਆਰ.ਐਸ.ਆਰ.ਐੱਲ ਨੇ ਲੁਧਿਆਣਾ (ਪੰਜਾਬ) ਦੇ ਕੇ.ਐੱਲ.ਐੱਮ.ਐੱਲ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕੀਤਾ।ਕੇ.ਐਲ.ਐਮ.ਐਲ. ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਜੋ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਅਤੇ 17 ਫਰਵਰੀ 1948 ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇਕ ਪਾਸੜ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਆਰ.ਐਸ.ਆਰ.ਐੱਲ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਲਈ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ 21 ਸਤੰਬਰ 1950 ਨੂੰ ਇੱਕ ਤਬਾਦਲਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। 10 ਜਨਵਰੀ 1951 ਨੂੰ ਸੀਨੀਅਰ ਸਬ-ਜੱਜ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਫ਼ਰਮਾਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜਜਮੈਂਟ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਇਆ ਕਿ ਡਿਕਰੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਹ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਦੇਣਦਾਰ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਫ਼ਰਮਾਨ ਰੱਦ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਸਵਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ 17 ਫਰਵਰੀ 1948 ਨੂੰ ਇੰਦੌਰ ਦੀ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇਕਪਾਸੜ ਫ਼ਰਮਾਨ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੀ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ

ਯੋਗ ਹੈ।

(ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ) ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਇੰਦੌਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਸੀ। ਜੱਜਮੈਂਟ ਦੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਅਦਾਲਤ ਰਾਹੀਂ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। "ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ" ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 43 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਦਲਾਅ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 261(3) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੇ ਅਸਮਰਥਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ। ਜੋ ਕਿ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦਲੀਲ ਉਠਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਫ਼ਰਮਾਨ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਕਾਰਨ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਕੋਲ ਇਸਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਪਟੀਸ਼ਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਅਜੇ ਵੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਉਠਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਬਾਅਦ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਖੋਹਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਖਾਸ ਫ਼ਰਮਾਨ ਕਿਸੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸਦੇ ਜਨਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਅਗਲੀ ਤਾਰੀਖ 'ਤੇ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫ਼ਰਮਾਨ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ "ਫ਼ਰਮਾਨ" ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਜੋ ਕਿ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਆਈ ਸੀ, ਇਸਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦੀ। ਵਿਧੀਗਤ ਕਾਨੂੰਨ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਪਿਛਾਂਹ-ਖਿੱਚੂ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸਲ ਕਾਨੂੰਨ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਕਿਸੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਫ਼ਰਮਾਨ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਅਸਲ ਅਧਿਕਾਰ ਹਨ। ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦਾ ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਫ਼ਰਮਾਨ ਇੱਕ ਨਿਕੰਮੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਰਥ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦਾ ਨਿਹਿਤ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਉਪਬੰਧ ਦੁਆਰਾ ਖੋਹਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜੋ ਪਿਛਾਂਹ-ਖਿੱਚੂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਨਿਰਣਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਇਹ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਫ਼ਰਮਾਨ ਰੱਦੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਸੀ। ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ

ਤਬਦੀਲੀ ਉਸ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਖੋਹ ਸਕਦੀ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਬਦਲਣ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੋ ਅਧਿਕਾਰ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਅਸਮਰਥਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਜੋ ਗੈਰ-ਇਮਾਨਦਾਰ ਹੈ, ਇੱਕ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹਸਤੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੀ। ਇੰਦੌਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਦਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਫ਼ਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਇਹ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਨੂੰ ਇੰਦੌਰ ਤੱਕ ਵਧਾਉਣ ਨਾਲ ਇਹ ਫ਼ਰਮਾਨ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ।

ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 261(3) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਨਿਆਂਇਕ ਆਦੇਸ਼ ਉਹ ਫੈਸਲੇ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਹਨ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜਾਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਨੁਛੇਦ ਦਾ ਕੋਈ ਪਿਛਲਾ ਕਾਰਜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜਸਟਿਸ ਦੌਲਤ

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਇੱਕ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਇੱਕ ਪੱਖ ਜਾਂ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਅਯੋਗ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਭਾਰਤੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਭਾਵੇਂ ਇਕਸੁਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਸਿਧਾਂਤ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਦੀਵਾਨੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤੇ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਫ਼ਰਮਾਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਫ਼ਰਮਾਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਸ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦਾ ਜਿਸ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਵਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਘਿਰਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਭਾਰਤੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਕੋਡ ਆਫ਼ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਦੀ ਧਾਰਾ 43 ਦੀ ਸੋਧ ਦਾ ਮਤਲਬ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਮਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਲਈ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜੋ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਅਜਿਹਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਸੰਭਵ ਹੈ ਪਰ ਅਜਿਹੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਵਿੱਚ

ਅਸੁਵਿਧਾ ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਉਸੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਮਲ ਦਲੀਲ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਲਈ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਇੰਦੌਰ ਕੋਰਟ 26 ਜਨਵਰੀ 1950 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਉਸੇ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਇੱਕ ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜ ਅਦਾਲਤ ਬਣ ਗਈ ਅਤੇ ਸਿਰਫ 1 ਅਪ੍ਰੈਲ 1951 ਨੂੰ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਕੋਡ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਬਣ ਗਈ। 26 ਜਨਵਰੀ 1950 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੰਦੌਰ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫ਼ਰਮਾਨ ਇਸ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਫ਼ਰਮਾਨ ਸਨ ਅਤੇ ਇੰਦੌਰ ਕੋਰਟ ਦੇ ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜ ਅਦਾਲਤ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਕੋਡ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਜਾਂ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਕੋਡ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਦਲੀਲ ਸਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਤਰਕਸੰਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ 25 ਜਨਵਰੀ 1950 ਨੂੰ ਇੰਦੌਰ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹੁਕਮ ਨੂੰ 26 ਜਨਵਰੀ 1950 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਾਂ 1 ਅਪ੍ਰੈਲ 1951 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਇੰਦੌਰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇੰਦੌਰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਦੀਵਾਨੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਅਦਾਲਤ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਸੀ। ਅਤੇ 26 ਜਨਵਰੀ 1950 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੰਦੌਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਫ਼ਰਮਾਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਇੱਕ ਫ਼ਰਮਾਨ, ਕੋਡ ਆਫ਼ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਸਹਿਣਯੋਗ ਸਥਿਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਸਹੂਲਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਡਿਕਰੀ ਨੂੰ ਹੁਣ ਇੱਕ ਭਾਰਤੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਦਾ ਕੋਡ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਪਾਸੜ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੀਨੀਅਰ ਸਬ ਜੱਜ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਮਿਤੀ 14 ਅਗਸਤ 1952 ਤੋਂ ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਸ਼ਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਸ਼ਨ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਮਾਣਯੋਗ ਜਸਟਿਸ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਕੇਸ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾਲਈ ਐਚ.ਆਰ. ਸੋਢੀ

ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਐਫ.ਸੀ. ਮਿੱਤਲ।

ਨਿਰਣਾ

ਜਸਟਿਸ ਕਪੂਰ, ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਮੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰ ਭਰਾ ਜਸਟਿਸ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬੰਬੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਭਗਵਾਨ ਸ਼ੰਕਰ ਸੂਰਡੀ ਬਨਾਮ ਰਾਜਾਰਾਮ ਬਾਪੂ ਵਿਠਲ ਨਾਨਾਜਕਰ (I.L.R 1952 Bom. 65 F.B)) ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ ਬਨਾਮ ਸ਼ਾਹ ਦਾਨਮਲ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਟਕਰਾਅ ਕਾਰਨ (A.I.R 1954 Rajasthan 4)। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਡਿਕਰੀ ਧਾਰਕ ਵੱਲੋਂ 14 ਅਗਸਤ 1952 ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਸੁਬਾਰਡੀਨੇਟ ਜੱਜ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਸ਼ਨ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਸੀ।

17 ਫਰਵਰੀ 1948 ਨੂੰ ਫਰਮ ਰਾਏ ਸ਼ਾਮ-ਰੋਸ਼ਨ ਲਾਲ ਨੇ ਇੰਦੌਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜੱਜ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਫਰਮ ਕੁੰਦਨ ਲਾਲ-ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਦੇ ਖਿਲਾਫ 14,000 ਰੁਪਏ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਇੰਦੌਰ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ 18 ਅਪ੍ਰੈਲ 1948 ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਨਾਲ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ, ਅਤੇ 28 ਮਈ 1948 ਨੂੰ ਇੰਦੌਰ ਸਮੇਤ ਕਈ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਰਲੇਵੇਂ ਦੁਆਰਾ ਮੱਧ ਭਾਰਤ ਰਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਬਾਰੇ ਵਾਈਟ ਪੇਪਰ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਪੰਨਾ ਨੰਬਰ 252 'ਤੇ ਅੰਤਿਕਾ XXXVII ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਲੰਬਿਤ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮਿਆਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਰੋਸ਼ਨ ਲਾਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਫਰਮ ਕੁੰਦਨ ਲਾਲ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਦੀ ਤਾਮੀਲ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਇੰਦੌਰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। 21 ਸਤੰਬਰ 1950 ਨੂੰ ਫ਼ਰਮਾਨ ਧਾਰਕ ਨੇ ਲੁਧਿਆਣਾ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਸ਼ਨ ਲਈ ਤਬਾਦਲਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ 10 ਜਨਵਰੀ 1951 ਨੂੰ ਉਸਨੇ ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਸ਼ਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ। ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਸ਼ਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਇਹ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਡਾਈਸੀ ਦੇ ਕਨਫਲੀਕਟ ਆਫ ਲਾਅਜ਼ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਨਿਰਣੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਰਣਾਇਕ ਫ਼ਰਮਾਨ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਇਆ ਜਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਪੰਨਾ 345) ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਹੈ। * *

* *(ਬੀ) ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਕੇ (ਪੰਨਾ

252)।

ਭਾਰਤੀ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਸੈਕਸ਼ਨ 2(6) ਵਿੱਚ ਵੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਮਤਲਬ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਸੈਕਸ਼ਨ 2(5) ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

“2(5) ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸਥਿਤ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਜਾਂ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਇਸ ਲਈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਇਹ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਭਾਰਤੀ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਵਿਵਾਦਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਫੈਸਲਾ ਜਿਸ ਦੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਇਹ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਕੌਮੀਅਤ ਨੂੰ ਬਦਲਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਭਾਰਤੀ ਨਿਰਣੇ ਵਜੋਂ ਇਸ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕੀਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ। ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੁਕਮ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਭਾਰਤੀ ਨਿਰਣਾ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ, ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਲਾਈ ਬਨਾਮ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇਵੀ (A.I.R 1953 SC 441)। ਇਸ ਲਈ ਇੱਕ ਨਿਰਣਾ ਆਪਣੀ ਪੁਰਾਣੀ ਕੌਮੀਅਤ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਬਦਲਾਅ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 43 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਾਬਕਾ ਇੰਦੌਰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 43 ਦਾ 1947 ਤੋਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। 1948 ਦੇ ਅਡੈਪਟੇਸ਼ਨ ਆਰਡਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ ਸਨ:-

“ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਤ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵੀ ਫ਼ਰਮਾਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਤਾਜ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਤ ਜਾਂ ਜਾਰੀ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਇਸਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ

ਗਿਆ ਸੀ, ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।"

1948 ਦੇ ਅਡੈਪਟੇਸ਼ਨ ਆਰਡਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਨ:-

“ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਸੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵੀ ਫ਼ਰਮਾਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕ੍ਰਾਊਨ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਜਾਂ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਇਸਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।”

ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਡਾਪਟੇਸ਼ਨ ਆਰਡਰ ਆਇਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ ਸਨ-

“ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵੀ ਫ਼ਰਮਾਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਜਾਂ ਜਾਰੀ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।”

ਇਕ ਹੋਰ ਅਡੈਪਟੇਸ਼ਨ ਆਰਡਰ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸੈਕਸ਼ਨ 43 ਹੇਠਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਸੀ-

“43. ਭਾਗ B ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ, ਉਹਨਾਂ ਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਫੈਲਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ।

ਕੋਈ ਵੀ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ-

(a) ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ,

ਜਾਂ

(b) ਭਾਗ A ਰਾਜ ਜਾਂ ਭਾਗ C ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜਾਂ

(c) ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਜਾਂ ਜਾਰੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ*

ਇਸ ਸੋਧ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਬੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਯੋਗ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਕੋਡ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਧਾਰਾ ਨੂੰ 1951 ਦੇ ਐਕਟ II ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 8 ਦੁਆਰਾ ਦੁਬਾਰਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਸੈਕਸ਼ਨ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ: -

“ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵੀ ਫ਼ਰਮਾਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਕੋਡ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਜਾਂ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਇਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਕੋਡ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।”

ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਜੇ ਅਡੈਪਟੇਸ਼ਨ ਆਰਡਰ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੈਕਸ਼ਨ ਸੀ ਜੋ ਕੇਸ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਹ ਧਾਰਾ ਸੀ ਜੋ 10 ਜਨਵਰੀ 1951 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਹੋਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੀ ਪਰ 19 ਫਰਵਰੀ 1951 ਨੂੰ ਉਕਤ ਕਾਰਵਾਈ ਲੰਬਿਤ ਸੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਧਾਰਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਈ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਧਾਰਾ 43 ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ 1951 ਦੇ ਐਕਟ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ ਇਸਨੇ ਬੀ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ। ਪਰ ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜ ਖੁਦ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸਨ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਸੀ। ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਸੈਕਸ਼ਨ ਸਿਰਫ਼ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਲਈ ਪਿਛਾਖੜੀ ਹੈ ਤਾਂ 19 ਫਰਵਰੀ 1951 ਤੋਂ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਸੈਕਸ਼ਨ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਨਵਾਂ ਸੈਕਸ਼ਨ 43 ਲਾਗੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਭਾਗ B ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਯੋਗ ਫ਼ਰਮਾਨ ਉਹ ਹੋਣਗੇ। ਐਕਟ (1951 ਦੇ II) ਦੀ ਧਾਰਾ 2 ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਖੇਤਰਾਂ ਲਈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੈਕਸ਼ਨ 44 ਵਿੱਚ ਕਈ ਬਦਲਾਅ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ: -

"44. ਭਾਗ B ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ ਦਾ ਅਮਲ-

ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ A ਰਾਜ ਜਾਂ ਭਾਗ C ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸਰਕਾਰੀ ਗਜ਼ਟ ਵਿੱਚ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਗ B ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਭਾਗ A ਰਾਜ ਜਾਂ ਭਾਗ C ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੇਸ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਉਸ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੋਣ।

ਅਤੇ ਹੁਣ 1951 ਦੇ ਐਕਟ II ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਹ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ: -

“44. ਰੈਵੇਨਿਊ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਕੋਡ ਨਹੀਂ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ-

ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਸਰਕਾਰੀ ਗਜ਼ਟ ਵਿੱਚ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਲ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਕੋਡ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਸੈਕਸ਼ਨ 43 ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਭਾਵ 1947 ਤੱਕ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਭਾਰਤ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਕੋਡ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬਾਕੀ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਯੋਗ ਸਨ, 1948 ਦੇ ਅਨੁਕੂਲਨ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਜੁਬਾਨੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਇੰਡੀਆ ਦੀ ਥਾਂ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਬਣ ਗਏ। ਪਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਕੋਡ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਰਾਜਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜੋ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਏ ਸਨ। ਉਹ ਭਾਰਤ ਬਣ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਅਰਧ ਸੁਤੰਤਰ ਦਰਜੇ ਵਾਲੇ ਰਿਆਸਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ। 1950 ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਇਹਨਾਂ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫ਼ਰਮਾਨ ਸਨ ਨਾ ਕਿ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ 1947 ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਲਈ ਉਹ ਕੋਡ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ ਵਾਂਗ 1947 ਵਿੱਚ ਹੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਅਤੇ ਇਹ ਇਸ ਅਨੁਕੂਲਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ 1951 ਦਾ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਹ ਕੋਡ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 43 ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ 1951 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 2 ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ ਤੱਕ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਸੰਹਿਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 44 ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਧਾਰਾ 43 ਨਾਲ ਪੂਰਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। 1937 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੂਲ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ

ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੰਦੌਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। 1937 ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ" ਨਾਲ ਬਦਲ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਅਤੇ ਧਾਰਾ 44-ਏ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਿਰਣੇ (ਰਿਸੀਪ੍ਰੋਕਲ ਇਨਫੋਰਸਮੈਂਟ) ਐਕਟ, 1933 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨੀਤੀ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ ਲਈ ਧਾਰਾ 44 ਲਾਗੂ ਸੀ। 1948 ਦੇ ਅਡੈਪਟੇਸ਼ਨ ਆਰਡਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਸਲੀ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਆਈ। 1950 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਡੈਪਟੇਸ਼ਨ ਨੇ ਭਾਗ ਬੀ ਸਟੇਟਸ ਸ਼ਬਦ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਧਾਰਾ 44 ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਧਾਰਾ 43 ਨੂੰ 1950 ਦੇ ਦੂਜੇ ਅਡੈਪਟੇਸ਼ਨ ਆਰਡਰ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਅਜਿਹੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸੈਕਸ਼ਨ 44 ਨੂੰ ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ ਲਈ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਰ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ 1951 ਦੇ ਐਕਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਕੋਡ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸਿਵਾਏ 1951 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 2 ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸਲਈ ਧਾਰਾ 44 ਮਾਲੀਆ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੈ।

ਹੁਣ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਕਦੇ ਵੀ ਇੰਦੌਰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚੈਸ਼ਾਇਰ ਆਨ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਲਾਅ ਪੰਨਾ 779 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ: -

"ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਕਾਰਵਾਈਯੋਗ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਥੋਪਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਤੱਥ ਜੋ ਉਸ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਇੱਕ ਰੋਕ ਹੈ। ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਦਾ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਫਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

ਕਿਉਂਕਿ ਇੰਦੌਰ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਦੀ ਫਰਮ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਫਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਨਾ ਹੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਲਈ ਇਸਦੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਏਜੰਟ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੇ ਆਰਡਰ 21 ਨਿਯਮ 6 ਦੇ ਤਹਿਤ ਭੇਜੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ

ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦਾ ਫਾਰਮ ਮੁੱਲਾ ਦੇ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੇ ਪੰਨਾ 1333 'ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੀ ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਟਿੰਗ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 1948 ਦੇ ਇੰਦੌਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਹ ਫ਼ਰਮਾਨ ਉਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਹ ਇੰਦੌਰ ਰਾਜ ਦੀ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ ਜੋ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਸੀ।

ਅਗਲਾ ਸਵਾਲ ਜੋ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 43 ਮਹਿਜ਼ ਕਾਰਜਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੈ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿ ਕੀ ਡਿਕਰੀ ਧਾਰਕ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 13 ਦੇ ਅਧੀਨ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਅਸਲ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਇੱਕ ਡਿਕਰੀ ਧਾਰਕ ਦਾ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਸਨੂੰ ਇੰਦੌਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਤਾਂ ਆਰਡਰ 21 ਦੀ ਲਾਗੂਤਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਿਹਿਤ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇੰਟਰਪ੍ਰੀਟੇਸ਼ਨ ਪੰਨਾ 201 (8 ਵਾਂ ਐਡੀਸ਼ਨ) ਅਤੇ ਇਨ ਰੀ ਹੇਲਸ ਪੇਟੈਂਟ ((1920) 2 Ch. 377) 'ਤੇ ਮੈਕਸਵੈਲ ਦੇਖੋ ਜਿੱਥੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿਚਕਾਰ ਇਹ ਅੰਤਰ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਹੜੇ ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਡਿਕਰੀ ਧਾਰਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਿਛਾਖੜੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਜੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਧਾਰਾ 43 ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ 1951 ਦੇ ਐਕਟ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ, ਪਿਛਾਂਹ-ਖਿੱਚੂ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਭਾਰਤੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਇੱਕ ਸਾਬਕਾ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਭਾਰਤੀ ਪਰਜਾ ਜਿਸ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਉਸ ਫ਼ਰਮਾਨ ਦਾ ਪਾਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕੇਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਬਚਾਅ ਉਸ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸਦੇ ਨਿਯਤ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ ਪਿਛਾਖੜੀ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਡਿਕਰੀ ਧਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਤੋਂ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਸਨ ਕਿ ਧਾਰਾ 44 ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ

ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਿ ਉਦੇਸ਼ ਇਸ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੇਸਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਦਾ ਮਿਆਰ ਭਾਰਤੀ ਮਿਆਰਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ ਜਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 13 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਨੁਕਸਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਕੋਡ ਵਿੱਚ ਦੋ ਧਾਰਾਵਾਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਇਕ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਧਾਰਾ 44 ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਅਰਥਾਤ ਧਾਰਾ 44 ਏ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕਈ ਕੇਸਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਚੁਨੀਲਾਲ ਕਸਤੂਰਚੰਦ ਮਾਰਵਾੜੀ ਬਨਾਮ ਡੂੰਡੱਪਾ ਦਮੱਪਾ ਨਵਲਗੀ (I.L.R 1950Bom. 540) 'ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬੇਲਗਾਮ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਜਮਖੰਡੀ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਇੱਕ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਰਾਜ ਸੀ ਪਰ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਬੰਬਈ ਪ੍ਰਾਂਤ ਵਿੱਚ ਰਲੇਵਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਅੱਗੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਸਮਰੱਥ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਜਮਖੰਡੀ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਭਾਰਤੀ ਅਦਾਲਤ ਬਣ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਉਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਭਗਵਾਨ ਸ਼ੰਕਰ ਸਰਦੀ ਦੇ ਕੇਸ (I.L.R 1952 Bom 65 (F.B)) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼ੋਲਾਪੁਰ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਅਕਾਲਕੋਟ ਦੇ ਇੱਕ ਵਸਨੀਕ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇੱਕ ਫ਼ਰਮਾਨ ਬਾਅਦ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਯੋਗ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਕਾਲਕੋਟ ਦਾ ਬੰਬਈ ਅਤੇ ਚੌਕ ਵਿੱਚ ਰਲੇਵਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਕਾਲਕੋਟ ਸ਼ੋਲਾਪੁਰ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਹੁਣ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਪਰ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਲਾਲ ਦਾ ਕੇਸ (A.I.R. 1953 SC 441) ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰੇਗਾ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਦਲੇਲ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਧੰਨ ਦੇਵੀ (L.P.A. No. 24 of 1952) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ, ਨਾਭਾ ਦੀ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਧਾਰਾ 43 ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ 1951 ਦੇ ਐਕਟ II ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਉਹ ਧਾਰਾ 43 ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਦੂਜੇ ਅਡੈਪਟੇਸ਼ਨ ਆਰਡਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਪਿਛਾਖੜੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਧਾਰਾ ਖੁਦ 1951 ਦੇ ਐਕਟ II ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਧਾਰਾ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੇ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਧਾਰਾ 43 ਨੂੰ ਪਿਛਾਖੜੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲੁਧਿਆਣਾ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਮੌਜੂਦਾ ਧਾਰਾ ਲਾਗੂ ਸੀ, ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਸ਼ਨ ਨੂੰ ਉਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੋਡ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਧਾਰਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੱਜ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ, ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ

ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਬੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਇੱਕ ਰਚਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੁਆਰਾ ਸੰਭਾਵਿਤ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਲੈਟਰਸ ਪੇਟੈਂਟ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਨਜ਼ਰੀਆ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਪਿਛਾਖਤੀ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜੋ ਕਾਸਿਮ ਰਜ਼ਵੀ ਦੇ ਕੇਸ (1953 S.C.A. 742) ਅਤੇ ਹਾਹੀ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਕੇਸ (1954 S.C.A. 789) ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ।

ਇੱਕ ਨਿਰਣੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਿਰਣਾ ਸੀ, ਉਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਭਾਰਤੀ ਨਿਰਣੇ ਵਿੱਚ ਬਦਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ, ਜੋ ਕਿ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਲਾਈ ਦੇ ਕੇਸ (A.I.R. 1953, S.C. 441) ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਿਯਮ ਹੈ। ਫਰਮ ਸ਼ਾਹ ਕਾਂਤੀਲਾਲ ਬਨਾਮ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (A.I.R. 1954, Cal. 67) ਵਿੱਚ ਕਲਕੱਤਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸਵਾਲਾਂ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਲੰਮੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ ਬਨਾਮ ਸ਼ਾਹ ਧਨਮਲ (A.I.R. 1954, Rajasthan 4) ਅਤੇ ਐਚ.ਐਮ. ਸੁਭਾਰਾਯਾ ਸੇਟੀ ਅਤੇ ਸੰਨਜ (A.I.R. 1952, Mysore 69) ਵਿੱਚ ਰਾਜਸਥਾਨ ਅਤੇ ਮੈਸੂਰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਹਨ।

ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਵਾਲ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਫਰਮਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ 'ਤੇ ਕਿਹੜਾ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜੋ ਲਛਮੇਸ਼ਵਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸ਼ੁਕੁਲ ਦੇ ਕੇਸ (1940 F.C.R. 84) ਵਿੱਚ ਸੰਘੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਹੋਰ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕੁਇਲਟਰ ਬਨਾਮ ਮੈਪਲਸਨ (9 Q.B.D 672) ਅਤੇ ਮੁਖਰਜੀ ਬਨਾਮ ਰਾਮ ਰਤਨ ਕੁਇਰ (63 I.A. 47)।

ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਦੋ ਦਲੀਲਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇੱਕ ਆਰਟੀਕਲ 261 ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਜਨਤਕ ਐਕਟ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੰਭਾਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਉਸੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਲੇਖ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ: -

“(1) ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹਰ ਰਾਜ ਦੇ ਜਨਤਕ ਐਕਟ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਸਿਹਰਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

(2) ਧਾਰਾ (i) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਐਕਟਾਂ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਉਹ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

(3) ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅੰਤਿਮ ਨਿਰਣੇ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਗੇ।

ਹੁਣ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਹਰ ਰਾਜ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਘ ਜਾਂ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਹੱਦ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਆਂਇਕ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਸੰਦਰਭਯੋਗ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਧਾਰਾ 3 ਵੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਗ B ਰਾਜ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਬਣ ਗਏ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਬਾਰੇ ਵ੍ਹਾਈਟ ਪੇਪਰ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਜਾਂ ਇਕਰਾਰਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ।

ਦੂਜੀ ਦਲੀਲ ਧਾਰਾ 375 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ: -

"ਦੀਵਾਨੀ, ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਤੇ ਮਾਲੀਆ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ, ਸਾਰੇ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਨਿਆਂਇਕ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ, ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਗੇ।"

ਇਹ ਲੇਖ ਸਾਰੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਉਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੀ ਦਲੀਲ ਇਸ ਲੇਖ ਉੱਤੇ ਬਰਾਬਰ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ। ਧਾਰਾ 2(5) ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਿੱਕਮ ਵਿਖੇ ਸਿਆਸੀ ਏਜੰਟ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 43 ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਜਾਂ ਜਾਰੀ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਲੇਖ ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ, ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਬਾਰੇ।

ਕਿਉਂਕਿ ਸਵਾਲ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਸ ਕੇਸ ਨੂੰ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਨਯੋਗ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਗਠਨ ਲਈ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਰੱਖੇ ਜਾਣ।

ਜਸਟਿਸ ਬਿਸ਼ਨ ਨਰਾਇਣ, ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਫੁਲ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ

ਜਸਟਿਸ ਖੋਸਲਾ, ਇਸ ਕੇਸ ਨੂੰ ਜਸਟਿਸ ਕਪੂਰ ਅਤੇ ਬਿਸ਼ਨ ਨਰਾਇਣ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕੁਝ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਬਾਰੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖੇ ਹਨ। ਜੋ ਕਿ 1952 ਦੇ ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਟਿਵ ਡਸਟ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 201 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਹਨ।

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮਾਮਲਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਇੰਦੌਰ ਦੀ ਇੱਕ ਫਰਮ ਜੋ ਕਿ ਹੁਣ ਮੱਧ ਭਾਰਤ ਰਾਜ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਦੇ ਮੈਸਰਸ ਰਾਧੇ ਸ਼ਾਮ-ਰੋਸ਼ਨ ਲਾਲ ਨੇ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੀ ਇੱਕ ਫਰਮ ਕੁੰਦਨ ਲਾਲ-ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਵਧੀਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਇੰਦੌਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਫਰਮ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਭੇਜੇ ਗਏ ਸਨ ਪਰ ਇੰਦੌਰ ਵਿਖੇ ਉਸ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਕੋਈ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇੰਦੌਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 17 ਫਰਵਰੀ 1948 ਨੂੰ ਇੱਕ ਤਰਫਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੀ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਤੇ 21 ਸਤੰਬਰ 1950 ਨੂੰ ਇੱਕ ਤਬਾਦਲਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ 10 ਜਨਵਰੀ 1951 ਨੂੰ ਸੀਨੀਅਰ ਸੁਬਾਰਡੀਨੇਟ ਜੱਜ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਫ਼ਰਮਾਨ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਹ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਸਨ। ਡਿਕਰੀ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਕਰਨਾ ਬੇਕਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ 17 ਫਰਵਰੀ 1948 ਨੂੰ ਇੰਦੌਰ ਦੀ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇਹ ਇਕਪਾਸਤ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਹ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਫ਼ਰਮਾਨ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫ਼ਰਮਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਇਹ ਫ਼ਰਮਾਨ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਚੰਗਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੌਂਪਦਾ। ਉਹ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਰੰਗਤ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਆਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇੰਦੌਰ ਜੋ ਕਿ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜੱਦੀ ਰਾਜ ਸੀ, ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਿਆ ਜਿਸਨੂੰ ਹੁਣ ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜਾਂ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪ੍ਰੈਲ 1951 ਵਿੱਚ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਵਾਲ ਮੁਸ਼ਕਲ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਸਦੀ ਬਹਿਸ ਕਾਫ਼ੀ ਲੰਬਾਈ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਫ਼ਰਮਾਨ ਧਾਰਕ ਦੀ

ਤਰਫ਼ੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਮੁੱਖ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:-

1. ਡਿਕਰੀ ਪਾਸ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਬਚਾਓ ਪੱਖਾਂ ਲਈ ਇੰਦੌਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਬਾਅਦ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਅਦਾਲਤ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਿੰਦੂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 2(6) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ;

2. ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 43 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸੋਧੀ ਹੋਈ ਧਾਰਾ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ;

ਅਤੇ

3. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 261(3) ਇੰਦੌਰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਫ਼ਰਮਾਨ ਦਾ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜੇਕਰ ਪਹਿਲੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਦੇਸ਼ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਫਰਾਂਸ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਧਾਰਨ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਰਾਂਸ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਫਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਦ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬੇਕਾਰ। ਇਹ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਚਰਚਾ ਡਾਇਸੀ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਟਕਰਾਅ, ਅਧਿਆਇ 11 ਤੋਂ 17 ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਧਿਆਇ 12 ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਨਿਯਮ 68 ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ-

“ਨਿਯਮ 68—ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਹੈ:-

ਪਹਿਲਾ ਕੇਸ।—ਜਿੱਥੇ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਅਜਿਹੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸੀ ਜਾਂ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇ।

ਦੂਜਾ ਕੇਸ।—(ਸੈਂਬਲ) ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਜਿਹੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਜਾਂ ਨਾਗਰਿਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਤੀਜਾ ਕੇਸ।—ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਧਿਰ

ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਹੈ-

(ਏ) ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਮੁਦਈ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਜਾਂ ਜਵਾਬੀ ਦਾਅਵਾ ਕਰਕੇ; ਜਾਂ

(ਬੀ) ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਕੇ; ਜਾਂ

(ਸੀ) ਅਜਿਹੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਜਾਂ ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕਰਕੇ।

ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇੰਦੌਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਯਮ 68 ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਹੁਕਮ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਇੰਦੌਰ ਦੇ ਨਿਵਾਸੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਚਰਣ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੰਦੌਰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ। ਇਸ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਹੋਰ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 2(5) ਅਤੇ (6) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ "ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਫੈਸਲੇ" ਅਤੇ "ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ" ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੈਕਸ਼ਨ 2(6) ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਫੈਸਲੇ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਧਾਰਾ 2(5) ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸਥਿਤ ਅਦਾਲਤ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਪ੍ਰੋਵਿੰਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਜਾਂ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। (ਮੈਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ "ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ" ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਫ਼ਰਮਾਨ 17 ਫਰਵਰੀ 1948 ਦੀ ਤਾਰੀਖ਼ ਨੂੰ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।) ਪ੍ਰਾਂਤ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਆਮ ਧਾਰਾਵਾਂ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3(45) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸੀ ਇੱਕ ਗਵਰਨਰ ਦਾ ਸੂਬਾ ਇੱਕ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਗਵਰਨਰ ਦਾ ਸੂਬਾ ਜਾਂ ਇੱਕ ਚੀਫ਼ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦਾ ਸੂਬਾ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਇੰਦੌਰ ਅਜਿਹੀ ਕਿਸੇ ਇਕਾਈ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇੰਦੌਰ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸਥਿਤ ਸੀ। ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦੌਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ 17 ਫਰਵਰੀ 1948 ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਜਾਂ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਲਈ ਇੰਦੌਰ ਦੇ ਵਧੀਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਡਿਕਰੀ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਵੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦੌਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇੰਦੌਰ ਵਿਖੇ ਲਾਗੂ

ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਈ ਵਾਰ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 44 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇੰਦੌਰ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਜਿਸ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਵਾਲ ਇਹ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਬਦੀਲੀ ਨੇ ਡਿਕਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਅਪਾਹਜਤਾ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ। ਤਾਕੀਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 2 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 43 ਦੀ ਸੋਧ ਨੇ ਉਸ ਅਪੰਗਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਫਰਮਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ 10 ਜਨਵਰੀ 1951 ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਸੈਕਸ਼ਨ 2 (5) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ: -

"'ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸਥਿਤ ਅਦਾਲਤ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਜਾਂ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।"

ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦੌਰ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਹੁਣ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 43 ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਵੀ ਇਸ ਅਪੰਗਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ। ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਹਾਲਾਂਕਿ ਪਿਛਾਖੜੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਜੋ ਤਬਦੀਲੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਖਾਸ ਫ਼ਰਮਾਨ ਕਿਸੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਇਸਦੇ ਜਨਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਅਗਲੀ ਤਾਰੀਖ 'ਤੇ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫ਼ਰਮਾਨ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਫ਼ਰਮਾਨ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਜੋ ਕਿ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਆਈ ਸੀ, ਇਸਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦੀ। ਵਿਧੀਗਤ ਕਾਨੂੰਨ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਪਿਛਾਂਹ-ਖਿੱਚੂ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸਲ ਕਾਨੂੰਨ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਕਿਸੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਫ਼ਰਮਾਨ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਅਸਲ ਅਧਿਕਾਰ ਹਨ। ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦਾ ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਖਾਸ ਫ਼ਰਮਾਨ ਰੱਦ ਅਤੇ ਬੇਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਰਥ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦਾ ਨਿਹਿਤ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਖੋਹਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜੋ ਪਿਛਾਖੜੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਨਿਰਣਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਇਹ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਫ਼ਰਮਾਨ ਰੱਦ ਸੀ

ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਸੀ। ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਤਬਦੀਲੀ ਉਸ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਖੋਹ ਸਕਦੀ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਬਦਲਣ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੇ ਅਧਿਕਾਰ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ।

ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮਾ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੰਦੌਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਉਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਕੋਈ ਵੀ ਹੁਕਮ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੰਦੌਰ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦੇ ਕੋਈ ਨਤੀਜੇ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਸੰਮਨ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ। ਉਹ ਦੂਰ ਰਹੇ ਅਤੇ ਮੁਦਈ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਵਿਧੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਬਦਲਾਅ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਇੱਕ ਫ਼ਰਮਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਨੇ ਉਸ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਇਕਜੁੱਟ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਇਆ ਜੋ ਹੁਣ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਪਰ ਨਾ ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਮੌਜੂਦਾ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਵੇਂ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੂੰ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇੰਦੌਰ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 43 ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਬਦਲਾਅ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਸਟਿਸ ਕਪੂਰ ਦੇ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਪਿਛਾਖੜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਇੰਦੌਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫ਼ਰਮਾਨ ਵਿੱਚ ਨੁਕਸ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਜਨਾਰਦਨ ਰੈਡੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਦ ਸਟੇਟ (A.I.R. 1951 S.C. 124) ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ। ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦਸੰਬਰ 1949 ਵਿੱਚ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੇ ਨਿਜ਼ਾਮ ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਭਾਵ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਅਰਜ਼ੀ

ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 136 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੋਈ ਬੇਨਤੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ

"ਨਿਜ਼ਾਮ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ 26 ਜਨਵਰੀ 1950 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ 12 ਅਤੇ 13 ਅਤੇ 14 ਦਸੰਬਰ 1949 ਨੂੰ ਹਾਈਕੋਰਟ ਨਿਜ਼ਾਮ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।"

ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਨਿਯਮ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਕੇਸ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦੌਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 2 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 43 ਵਿੱਚ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇੱਕ ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜ ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕੇਸਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਹੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਢੁਕਵੇਂ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਖਰੇ ਹਨ। ਭਗਵਾਨ ਸ਼ੰਕਰ ਬਨਾਮ ਰਾਜਾਰਾਮ ਬਾਪੂ ਵਿਠਲ (A.I.R. 1951, Bom. 125) ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ੋਲਾਪੁਰ ਦੀ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਕਾਲਕੋਟ ਦੇ ਇੱਕ ਨਿਵਾਸੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਇੱਕ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਅਕਾਲਕੋਟ ਵਿਖੇ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਮੰਗ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਅਕਾਲਕੋਟ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਲੇਵਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਫ਼ਰਮਾਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 43 ਦੀ ਜੋ ਵੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਲਈ ਜਾਵੇ, ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਜਾਂ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ। ਰਲੇਵੇਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਕਾਲਕੋਟ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਫ਼ਰਮਾਨ ਅਕਾਲਕੋਟ ਵਿਖੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ। ਬ੍ਰਜਮੋਹਨ ਬੋਸ ਬੇਨੀਮਾਧਵ ਬਨਾਮ ਕਿਸ਼ੋਰੀਲਾਲ ਕਿਸ਼ਨਲਾਲ (A.I.R. 1955 M.B. 1) ਵਿੱਚ ਮੱਧ ਭਾਰਤ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੁਲ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਜਿਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਫਰਮ ਲੂਨਾਜੀ ਨਰਾਇਣ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਚਰਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ (A.I.R. 1955 M.B. 225) ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੇਸ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਵੀ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ

ਗਵਾਲੀਅਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਫਰਮਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਦਰਅਸਲ, ਡਿਕਰੀ-ਹੋਲਡਰ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸਾਰੇ ਕੇਸ ਉਹ ਕੇਸ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਫਰਮਾਨ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਜੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਸਨ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਏ ਰਾਜ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਫਰਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਉਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜੋ 1947 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਖੇਤਰ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਉਲਟਾ ਕੇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਤਰ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਮੈਂ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵੱਖਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਕੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇੱਕ ਫਰਮਾਨ ਜਿੱਥੇ ਲਾਗੂ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਨੂੰ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪੂਰੇ ਖੇਤਰ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਨਰਲ ਕਲਾਜ਼ ਐਕਟ (1897 ਦਾ X) ਜਾਂ ਭਾਗ A ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਫਰਮਾਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਸੀ। ਮੂਲ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਰਲੇਵੇਂ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਦਾ ਖੇਤਰ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਰਾਜ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਨਾਲ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਤੱਕ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇੱਕ ਫਰਮਾਨ ਜੋ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਫਰਮਾਨ ਸੀ, ਮੂਲ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਫਰਮਾਨ ਬਣ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਲਟ ਮਾਮਲਾ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰਾ ਸੀ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇੱਕ ਜੱਦੀ ਰਾਜ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਫਰਮਾਨ ਕਦੇ ਵੀ ਚੰਗਾ ਫਰਮਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਬੇਲੋੜਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਅਸਮਰਥਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਜੋ ਗੈਰ-ਇਮਾਨਦਾਰ ਹੈ, ਇੱਕ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹਸਤੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੀ। ਇੰਦੌਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫਰਮਾਨ ਦਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਫ਼ਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਇਹ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੇ ਇੰਦੌਰ ਤੱਕ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਕੇ ਇਹ ਫਰਮਾਨ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ।

ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਕੇਸ ਹਨ ਜੋ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਫਰਮਾਨ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸ਼ਾਹ ਕਾਂਤੀਲਾਲ ਬਨਾਮ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ (A.I.R. 1954 Cal. 67) ਨਾਮ ਦੀ ਫਰਮ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਅਤੇ ਭਾਈਵਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਜਸਟਿਸ ਮੁਖਰਜੀ ਅਕਤੂਬਰ 1948 ਵਿੱਚ ਬੜੌਦਾ ਰਾਜ ਦੀ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਇੱਕ ਤਰਫਾ ਫਰਮਾਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਫਰਮਾਨ ਕਲਕੱਤਾ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਕਾਫੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ

ਜਸਟਿਸ ਮੁਖਰਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 43 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹੋਏ ਉਸਨੇ ਦੇਖਿਆ-

“ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੱਕ ਇਹ ਕੋਡ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਹੈ। ਮੈਂ ਸੈਕਸ਼ਨ 43 ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ 'ਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਓਖਾਮੰਡਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।”

ਸਿੱਖਿਅਤ ਜੱਜ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਿੱਜੀ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 261 ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੈਂ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਸਟਿਸ ਮੁਖਰਜੀ ਦੁਆਰਾ ਦੱਸੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਨੁਕਤਿਆਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ

ਇਕ ਹੋਰ ਕੇਸ ਮਾਲੋਜੀ ਰਾਓ ਨਰਸਿੰਘ ਰਾਓ ਬਨਾਮ ਸ਼ੰਕਰ ਸਰਨ ਅਤੇ ਹੋਰ (A.I.R 1955 All. 490) ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਮੂਲ ਪੱਖ 'ਤੇ ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਿਆ ਗਿਆ ਸਿੰਗਲ ਬੈਂਚ ਦਾ ਕੇਸ ਵੀ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਬ੍ਰਿਜ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਨੇ ਪੂਰੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਨਵੰਬਰ 1948 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਇੱਕ ਤਰਫਾ ਫਰਮਾਨ ਦੇ ਕੇਸ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਫ਼ਰਮਾਨ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਸੀ ਜਦੋਂ ਇਸਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦੁਆਰਾ ਅਪਾਹਜਤਾ ਨੂੰ ਹਟਾਇਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 43 ਅਤੇ 1951 ਦੇ ਐਕਟ II ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੋਧ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਨੇ ਦੇਖਿਆ-

“ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ 1951 ਦੇ ਸੋਧ ਐਕਟ 2 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ, ਡਿਕਰੀ ਧਾਰਕ ਕੋਲ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੱਸੇ ਗਏ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਾਵਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ 1951 ਦੇ ਐਕਟ 2 ਨੇ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਜਨਰਲ ਕਲਾਜ਼ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 (ਸੀ) ਦੁਆਰਾ ਰਾਖਵਾਂ ਸੀ। ਪਰ ਦੇਖਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਕੀ ਸੀ। ਅਧਿਕਾਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਡਿਕਰੀ-ਧਾਰਕ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਫਰਮਾਨ ਨੂੰ

ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਸਮਰੱਥ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੈਕਸ਼ਨ 44 ਐਵੀਡੈਂਸ ਐਕਟ ਕਿਸੇ ਧਿਰ ਨੂੰ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਜੋ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ ਜਾਂ ਜੋ ਦੂਜੀ ਧਿਰ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 43 ਦੁਆਰਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ *

ਜੇਕਰ ਹੁਣ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਫ਼ਰਮਾਨ ਅੰਤਮ ਅਤੇ ਬਾਈਡਿੰਗ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ (ਨਿਰਣੇ-ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ) ਨੂੰ ਯੋਗਤਾ 'ਤੇ ਡਿਕਰੀ ਧਾਰਕ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਖ਼ਤ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਲਿਆਉਣਾ ਅਤੇ ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਯੋਗਤਾ 'ਤੇ ਡਿਕਰੀ ਧਾਰਕ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਕੀਮਤੀ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਜਿਸਦਾ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ **** ਸੈਕਸ਼ਨ 6 (ਸੀ), ਜਨਰਲ ਕਲਾਜ਼ ਐਕਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਤੋਂ ਛੋਟ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਅੱਗੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ-

"ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਘਰੇਲੂ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਵਜੋਂ ਮੰਨਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, ਜੋ ਕਿ ਹੁਣ ਫ਼ਰਮਾਨ ਧਾਰਕ ਅੱਗੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਐਕਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਸ ਦੇ ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਡਿਕਰੀ ਧਾਰਕ ਲਈ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।"

ਦਲੇਲ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਧੰਨ ਦੇਵੀ (L.P.A. 24 of 1952) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜੋ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ। ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਨਾਭਾ ਦੀ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਫ਼ਰਮਾਨ ਇੱਕ ਪਾਸਤ ਸੀ ਅਤੇ ਕੀ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜੇ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮੁਕੱਦਮਾ ਉਹ ਉਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਉਠਾ ਸਕਦਾ ਜੋ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਿ ਨਾਭਾ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਹੁਕਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ

ਅਯੋਗ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ੁੱਧ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲੇ ਜੋ ਡਿਕਰੀ ਧਾਰਕ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਉਹ ਕੇਸਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਗ A ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੇਸ ਜੋ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੇਸ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਿ ਮੂਲ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫ਼ਰਮਾਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਹੁਣ ਮੈਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 261 (3) ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵੱਲ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ-

"261 (3) ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅੰਤਿਮ ਫੈਸਲੇ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਗੇ।"

ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਉਹ ਫੈਸਲੇ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਹਨ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦਰਜ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰੇਮਚੰਦ ਬਨਾਮ ਸ਼ਾਹ ਦਾਨਮਲ (A.I.R. 1954, Rajasthan 4) ਵਿਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪਿਛਾਖੜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 261 ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਰਥਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਛੇਦ ਨੂੰ ਪਿਛਾਖੜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਲਕੱਤਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਹ ਕਾਂਤੀਲਾਲ ਬਨਾਮ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ (A.I.R. 1954, Cal. 67) ਨਾਮ ਦੀ ਫਰਮ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਅਤੇ ਭਾਈਵਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮਦਰਾਸ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਐਚ.ਐਮ. ਸੁਬਾਰਾਯਾ ਸੇਟੀ ਐਂਡ ਸੰਨਜ਼ ਬਨਾਮ ਐਸ.ਕੇ. ਪਾਈਆਨੀ ਚੇਟੀ ਐਂਡ ਸੰਨਜ਼ (A.I.R. 1952, Mysore 69) ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ:- ਰਾਮਕਿਸ਼ਨ ਜਾਨਕੀਲਾਲ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਸੇਠ ਹਰਮੁਖਰਾਈ ਲਛਮੀਨਾਰਾਇਣ (A.I.R. 1955, Nag. 103), ਮੂਲੋਜੀ ਰਾਓ ਨਰਸਿੰਘ ਰਾਓ ਬਨਾਮ ਸ਼ੰਕਰ ਸਰਨ ਅਤੇ ਹੋਰ (A.I.R. 1955, All 490), ਅਤੇ ਪੀ.ਸੀ. ਵਾਰੀਦ ਬਨਾਮ ਗੋਪਾਲਬਾਈ ਬਹਨਬਾਈ ਪਟੇਲ ਰਾਮਬਾਈ ਗੋਪਾਲਬਾਈ ਪਟੇਲ (A.I.R. 1954, Tra. 358)।

ਡਿਕਰੀ ਧਾਰਕ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਲਾਲ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇਵੀ (A.I.R. 1953, S.C. 441) ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ

ਕੇਸ ਡਿਕਰੀ-ਧਾਰਕ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 490 ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ। ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਫੌਜਦਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸੰਹਿਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 488 ਅਧੀਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 490 ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉਹ ਹੁਕਮ ਹਮੇਸ਼ਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਮਾਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਗਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਨਾਲ ਇਸ ਅਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸੋਢੀ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਡਿਕਰੀ ਧਾਰਕ ਦੀ ਤਰਫ਼ੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਧਾਰਾ 261 (3) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ ਪਿਛਾਖੜੀ ਹੋਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦਾ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਮੈਂ ਇਹ ਮੰਨਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਇੰਦੌਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਸੀ। ਫੈਸਲਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਰਾਹੀਂ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। "ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ" ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 43 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਦਲਾਅ ਨੇ ਨਾ ਤਾਂ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 261 (3) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੇ ਅਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ। ਜੋ ਕਿ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦਲੀਲ ਉਠਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਫ਼ਰਮਾਨ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਕਾਰਨ ਰੱਦ ਅਤੇ ਰੱਦ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਕੋਲ ਇਸਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਪਟੀਸ਼ਨ ਅਜੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਉਠਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਬਾਅਦ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਖੋਹਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਡਿਕਰੀ ਧਾਰਕ ਦੀ ਅਪੀਲ ਖਾਰਜ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਾਂਗਾ।

ਜਸਟਿਸ ਬਿਸ਼ਨ ਨਰਾਇਣ ਮੈਂ ਜਸਟਿਸ ਖੋਸਲਾ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜੋੜਨ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ

ਜਸਟਿਸ ਦੌਲਤ, 17 ਫਰਵਰੀ 1948 ਨੂੰ ਇੰਦੌਰ ਦੇ ਮੈਸਜਰ ਰਾਏ ਸ਼ਾਮ-ਰੋਸ਼ਨ ਲਾਲ ਨੇ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਮੈਸਜਰ ਕੁੰਦਨ ਲਾਲ-ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੰਦੌਰ ਦੇ ਵਧੀਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਇੱਕ ਤਰਫ਼ਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਇੰਦੌਰ ਅਦਾਲਤ ਦੀਵਾਨੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਜ਼ਾਬਤੇ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸੰਹਿਤਾ

ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। 26 ਜਨਵਰੀ 1950 ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇੰਦੌਰ ਨੂੰ ਮੱਧ ਭਾਰਤ ਦੇ ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੋਡ ਆਫ਼ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਦੀ ਧਾਰਾ 43 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਹੋਰ ਭਾਰਤੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਯੋਗ ਬਣ ਗਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਕੋਡ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਅਪ੍ਰੈਲ 1951 ਵਿੱਚ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਦਾ ਕੋਡ ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜਾਂ ਸਮੇਤ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ, ਮੈਸ. ਰਾਧੇ ਸ਼ਾਮ-ਰੋਸ਼ਨ ਲਾਲ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਧਾਰਕਾਂ ਨੇ 21 ਸਤੰਬਰ 1950 ਨੂੰ ਉਦੇਸ਼ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਲਈ ਫ਼ਰਮਾਨ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ। 10 ਜਨਵਰੀ 1951 ਨੂੰ ਇਸ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਸੀਨੀਅਰ ਸੁਬਾਰਡੀਨੇਟ ਜੱਜ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਅਤੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤਬਾਦਲਾ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਤਰਫ਼ੋਂ ਤੁਰੰਤ ਇਤਰਾਜ਼ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਫ਼ਰਮਾਨ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਸੀ। ਇਹ ਇਤਰਾਜ਼ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਟਿੰਗ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫ਼ਰਮਾਨ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਡਿਕਰੀ ਧਾਰਕਾਂ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਡਿਕਰੀ ਧਾਰਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਇਸ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫਰਵਰੀ 1948 ਵਿੱਚ ਇੰਦੌਰ ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹੁਕਮ ਨੂੰ 26 ਜਨਵਰੀ 1950 ਜਾਂ 1 ਅਪ੍ਰੈਲ 1951 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਰਾਹੀਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਜਾਂ ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜ, ਭਾਵ ਇੱਕ ਭਾਰਤੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੇਕਰ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਜ਼ਾਬਤੇ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜੇਕਰ ਇਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਭਾਰਤੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਬਰਾਬਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਦਲੇਲ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਧੰਨ ਦੇਵੀ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ (L.P.A. 24 of 1952) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਬਿਲਕੁਲ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਸਵਾਲ ਉੱਠਿਆ। ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਮਾਨ 12 ਜੁਲਾਈ 1947 ਨੂੰ ਨਾਭਾ ਦੀ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪੈਪਸੂ ਇੱਕ ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜ

ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ 26 ਜਨਵਰੀ 1950 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ਿਮਲਾ ਵਿਖੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸਵਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਜਾਂ ਭਾਗ B ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਫ਼ਰਮਾਨ ਸ਼ਿਮਲਾ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸਨੂੰ ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਧਿਰ ਸੀ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਵਧੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਿਆਂ ਮੈਂ ਅਜੇ ਵੀ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦਲੇਲ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਧੰਨ ਦੇਵੀ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ (L.P.A. 24 of 1952) ਵਿੱਚ ਸਾਡਾ ਫੈਸਲਾ ਸਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਉੱਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਫਰਕ ਮੰਗਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਮਾਨ ਇੱਕ ਪਾਸੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਜੋ ਇੰਦੌਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਉਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦਲੇਲ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਧੰਨ ਦੇਵੀ ਅਤੇ ਹੋਰ (L.P.A. 24 of 1952) ਵਿੱਚ ਇਹ ਸੀ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਫ਼ਰਮਾਨ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅੰਤਰ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ। ਸਵਾਲ ਅਜੇ ਵੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਕੀ ਕੋਡ ਆਫ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਦੀ ਧਾਰਾ 43 ਦੀ ਸੋਧ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਸ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਸੋਧਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ?। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਇੱਕ ਫ਼ਰਮਾਨ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਜਾਂ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਜਾਂ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਭਾਰਤੀ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਅਯੋਗ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਭਾਵੇਂ ਇੱਕ ਪਾਸੜ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਰਮਾਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਸਿਧਾਂਤ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਦੀਵਾਨੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਕੋਡ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਦਿਰਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੀ ਮੁੱਖ ਦਲੀਲ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਫ਼ਰਮਾਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਫ਼ਰਮਾਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਸਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਭਾਰਤੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਕੋਡ ਆਫ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਦੀ ਧਾਰਾ 43 ਦੀ ਸੋਧ ਦਾ ਮਤਲਬ ਪੂਰਵ-

ਅਨੁਮਾਨਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਲਈ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜੋ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਦਿਰਸ਼ਟੀਕੋਣ ਸੰਭਵ ਹੈ ਪਰ ਅਜਿਹੇ ਦਿਰਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਇੰਨੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਉਸੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਮਲ ਦਲੀਲ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਲਈ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਇੰਦੋਰ ਕੋਰਟ 26 ਜਨਵਰੀ 1950 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਹੀ ਇੱਕ ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜ ਅਦਾਲਤ ਬਣ ਗਈ ਅਤੇ ਸਿਰਫ 1 ਅਪ੍ਰੈਲ 1951 ਨੂੰ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਬਣ ਗਈ। 26 ਜਨਵਰੀ 1950 ਇਸ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਫ਼ਰਮਾਨ ਸਨ ਅਤੇ ਕੀ ਉਹ ਇੰਦੋਰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜ ਅਦਾਲਤ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਾਂ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਕੋਡ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਕੋਡ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਦਲੀਲ ਸਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਤਰਕ ਨਾਲ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ 25 ਜਨਵਰੀ 1950 ਨੂੰ ਇੰਦੋਰ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਇੰਦੋਰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ 26 ਜਨਵਰੀ 1950 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਾਂ 1 ਅਪ੍ਰੈਲ 1951 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇੰਦੋਰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਦੀ ਜ਼ਾਬਤਾ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਅਦਾਲਤ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਸੀ ਅਤੇ 26 ਜਨਵਰੀ 1950 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੰਦੋਰ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਇੱਕ ਫ਼ਰਮਾਨ ਵੀ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਫ਼ਰਮਾਨ ਵਜੋਂ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਸਹਿਣਯੋਗ ਸਥਿਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਸਹੂਲਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦਲੀਲ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਜਨਾਰਦਨ ਰੈੱਡੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਰਾਜ (A.I.R. 1951, S.C. 124) ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲ ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 136 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ 26 ਜਨਵਰੀ 1950 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣਾਏ ਗਏ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 136 ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਅਪੀਲ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣਾਏ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਉਸ ਤੰਗ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ

ਅਸੁਵਿਧਾ ਦਾ ਸਵਾਲ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਸੁਵਿਧਾ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜੋ ਮੁੱਖ ਵਿਚਾਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਧਾਰਾ 43 ਦੀਆਂ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਬੇਸ਼ੱਕ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿਸੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਖਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਰਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਜਨਾਰਦਨ ਰੈੱਡੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਰਾਜ (A.I.R. 1951, S.C. 124) ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਤਿੱਖਾ ਮਤਭੇਦ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਅਸੀਂ ਦਲੇਲ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪੰਨ ਦੇਵੀ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ (L.P.A. 24 of 1952) ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮਤਭੇਦ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਭਗਵਾਨ ਸ਼ੰਕਰ ਬਨਾਮ ਰਾਜਾਰਾਮ ਬਾਪੂ ਵਿਠਲ (A.I.R. 1951, Bom. 125) ਵਿੱਚ ਬੰਬਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬ੍ਰਜਮੋਹਨ ਬੋਸ ਬੇਨੀਮਾਧਵ ਬਨਾਮ ਕਿਸ਼ੋਰੀਲਾਲ ਕਿਸ਼ਨਲਾਲ (A.I.R. 1955, M.B. 1) ਵਿੱਚ ਮੱਧ ਭਾਰਤ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇੱਕ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਤੇ ਰਾਧੇਸ਼ਿਆਮ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਫਰਮ ਸਵਾਈ ਮੋਦੀ ਬਸਦੇਓ ਪ੍ਰਸਾਦ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ (A.I.R. 1953, Raj. 204) ਵਿੱਚ ਰਾਜਸਥਾਨ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਇੱਕ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਪਰ ਨਾਗਪੁਰ ਅਤੇ ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਮਕਿਸ਼ਨ ਜਾਨਕੀਲਾਲ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਸੇਠ ਹਰਮੁਕਰਾਈ ਲਛਮੀਨਾਰਾਇਣ (A.I.R. 1955, Nag. 103) ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਲੋਜੀ ਰਾਓ ਨਰਸਿੰਘ ਰਾਓ ਬਨਾਮ ਸੰਕਰ ਸਰਨ ਅਤੇ ਹੋਰ (A.I.R. 1955, All. 490) ਜੋ ਕਿ ਉਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਸਿੰਗਲ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਖਰੇਵੇਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸਿਰਫ ਅਥਾਰਟੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਦਲੇਲ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪੰਨ ਦੇਵੀ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ (L.P.A. 24 of 1952) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਭਾਰ ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਮਿੱਤਲ ਨੇ ਇਸ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫਰਮਾਨ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਨਿਵਾਸੀ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ

ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਭਾਰਤੀ ਅਦਾਲਤ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਕਰ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਹ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤੇ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਫ਼ਰਮਾਨ ਹੋਵੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਹੁਣ ਇੱਕ ਭਾਰਤੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਦਾ ਕੋਡ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਤਰਫ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ 'ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਡਿਕਰੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਫੁਲ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਕਿ ਡਿਕਰੀ ਧਾਰਕ ਦੀ ਅਪੀਲ ਖਾਰਜ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੇਸਾਂ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗਤਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।